

מדינת ישראל

~~משרד החוץ~~
~~ירושלים~~
~~משרד החוץ~~
~~ירושלים~~
משרד החוץ
ירושלים
אגף יחסי-תקשורת

תאריך: כ"ב בניסן תשמ"ד
24 באפריל 1984

מספר:

ש מ ר

התקנת חוק

א ל: כל הנציגויות

מאת: הממונה על הקשר עם הכנסיות וירושלים

הנדון: איגרת אפוסטולית של האפיפיור יוחנן פזולוס
השני בנושא ירושלים (20.4.1984).

האפיפיור יוחנן פזולוס השני שיגר ב-20/4 "איגרת אפוסטולית",
כלשונו, "אל הבישופים של הכנסייה הקתולית, הכמרים, הנזירים
והנזירות ולכל המאמינים, על העיר ירושלים, מורשת קדושה של כל
המאמינים ומוקד מיוחד של שלום עבור העמים במזרח התיכון".

א. מניעים לשיגור האיגרת

אם כי האפיפיור יוחנן פזולוס השני התבטא בעבר מספר פעמים בנושא
ירושלים, זו הפעם הראשונה שהוא משגר לכל הדרגים בכנסייה הקתולית
איגרת אפוסטולית מוקדשת כולה לענין ירושלים.

לכאורה העילה לשיגור האיגרת היא כיומה של שנה קדושה של יובל הגאולה
אולם קרוב לוודאי שהאכיפיור השתמש בהזדמנות זו כדי להביע בצורה דרמטית
את עמדת הכס הקדוש בשאלת ירושלים.

הדבר מהברר מפניחו בגוף האיגרת "אל המדינאים, אל אלה הנושאים באחריות
לגורלם של עמים ואל ראשי המוסדות הכינלאומיים בענין גורל ירושלים
והקהילות החיות בה".

טרם ברור לנו כה גרם לפעולתו הדרמטית הזו של האפיפיור והסיבה לעיתויה.
ידוע לנו רק שמזכ"ל הליגה הערבית פנה בסוף מרס 1984 אל יוחנן פזולוס
השני בהצעה לפעולה משותפת כדי "להגן על ירושלים מפני נסיונות הישות
הציונית לפגוע באחרים הדתיים בעיר הקודש" והביע את החקוה שבנאום שישא
לרגל חג הפסחא יתיחס האפיפיור "לנושא ירושלים ולטרגדיה העם הפלסטיני".

יתכן, אם כי אין לנו עדות לכך, שלנסיונות שנעשו בקונגרס האמריקני לאשר
חוק המחייב העברת שגרירות ארה"ב לירושלים היתה השפעה על עיתוי פירסום
האיגרת.

ב. ששמעוה המדינית של האיגרת

באופן כללי אין האיגרת מחדשת דבר בהשוואה לעמדה המדינית של הוטיקן בענין
ירושלים כפי שמצאה ביטוי בהצהרת האפיפיור פזולוס השישי בדצמבר 1973.
עמדה זו מוצאת ביטוי בנוסחה "Special Statute Internationally Guaranteed".
שפירושה מעמד או הסדר יורדי מיוחד שיישמר על ידי ערבויות בינלאומיות.
באיגרת אחרונה זו חוזר האפיפיור יוחנן פזולוס השני על אותה נוסחה בלי

שום שינוי. יש להדגיש איפוא כי אין יסוד לפרשנויות שהופצו כאילו הכס הקדוש חזר לנוכחת "בינאום העיר" כפי שהיתה מקובלת עליו עד הצהרתו הנ"ל של פאולוס השישי.

עם זאת יש באיגרת הבהרות והדגשים שונים, מהם חיוביים ומהם שליליים לגבינו, בהשוואה להצהרות הקודמות באותו נושא.

1. לצד החיובי ניתן לציין את הדגשת הקשר המיוחד בין העם היהודי לבין ירושלים כציטוטים מהאגרת כדלקמן: -

- "ירושלים, עוד לפני שהיתה עירו של ישו, היתה המקום ההסטורי של התגלותו המקראית של האל".

- "ירושלים היא עבור היהודים נושא לאהבה עזה, עתירת עקבות שהטביעו בה, וזכרונות רבים מאז תקופתו של דוד אשר בחר בה כבירה ושל שלמה אשר בנה בה את בית המקדש. מאז עיניהם נשואות אליה, אפשר לומר יום יום והם מצביעים עליה כסמל לאומתם". // לעומת איזכור ירושלים כסמל לאומי וכבירת מלכות דוד, מציין האפיפיור שהנוצרים מביטים על ירושלים "באהבה דתית". ואילו המוסלמים, לדברי האפיפיור, אמנם מרגישים קשר עמוק אל ירושלים שהם קוראים לה "הקדושה", אך קשר זה נובע מנוכחות "מקומות מיוחדים לצליינות" ומנוכחות המוסלמים בעיר מזה אלף שנים.

- באיגרת מצטט האפיפיור פסוקים מהברית החדשה ובשני מקומות פסוקים משעיהו: "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיך יפער". (ס"ב, א).

"והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוהי יעקב ויורגו מדרכיו ונלכה באורחותיו" (ב, 3).
הערה: משום מה האפיפיור מעטיט את סוף אותו פסוק: "כי מציון תצא תורה ודבר אדוני מירושלים".

- האפיפיור מאחל לעם היהודי שחי במדינת ישראל והמשמר בארץ (הקודש) עדויות כה יקרות של ההסטוריה שלו ושל אמונתו: בסחון ושלווה מוצדקת שהיא זכותה של כל אומה ותנאי להייב ולקידמה לכל חברה". במשפט הנ"ל יש איזכור מפורש של "מדינה" ושל הזכות "לבסחון ולשלווה".

במקביל ובהמשך מאחל האפיפיור שלום לעם הפלסטיני שהעמיק שורשיו ההסטוריים בארץ (הקודש) ושחי מפורז מזה עשרות שנים, ושיש לו הזכות הטבעית לצדק ולמצוא מחדש מולדת, שיוכל לחיות בשלום ובשקט עם העמים האחרים באיזור.

הנוסחה "מולדת לעם הפלסטיני" אינה חדשה. האפיפיור הנוכחי השתמש בה לראשונה לפני שנתיים ומאז חזר עליה פעם נוספת.

יש לציין שבאיגרת לא נזכר אפילו פעם אחת המונח "ערבלי" וגם לא "אש"ף".

2. לצד השלילי ניתן להזכיר הנקודות כדלקמן: -

- עצם העלאת שאלת ירושלים בצורה דרמטית.

- הסגנון הכללי של האגרה מתיחס לירושלים כמועד לסכסוך, למצב בלתי תקין ולחוסר זכויות של העדות השונות. במשפט מסויים מזכיר האפיפיור שבמשך הדורות הכנטיה החקיימה בירושלים, אם כי תוך קשיים. איך שום התיחסות חיובית לעובדה שמאז שלטון ישראל קיים בפעם הראשונה בהסטוריה חופש פולחן לכל הדתות, חופש דת והתחייבות ממשלת ישראל לשמור על המקומות הקדושים ולהבטיח עצמאות לכל הכנסיות בניהול עניניהן הפנימיים.

- האפיפיור מביע צער שלא היה יכול לנסוע לארץ הקודש, רמז לכך שבמצב הפוליטי הנוכחי אינו מוכן לבקר בירושלים.

- למרות חזרה על הנוסחה של "הסדר יורידי מיוחד בערבונות בינלאומיות" משתדל האפיפיור לבנאט את השאלה במשפט הבא:

"האנושות כולה, ובראש וראשונה העמים והאומות שיש להם בירושלים אחים לאמונה, נוצרים, יהודים ומוסלמים, יש להם סיבה להרגיש את עצמם נוגעים בדבר ולעשות כל האפשר על מנת לשמור את אופיה הקדוש היחיד במינו ושלא יהיה דומה לו, של העיר, לא רק של האתרים והמקומות הקדושים אלא של מכלול ירושלים ההיסטורית כולו וגם לשמור על קיומן של הקהילות הדתיות, תנאי חייהן ועתידן".

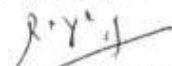
החלק השני של המשפט מצביע על כך שהוטיקן, בדרשו "הסדר יורידי מיוחד" אינו מסתפק במקומות הקדושים בלבד אלא כולל בו את "כל ירושלים ההסטורית" על בניניה וחושביה, בלי להגדיר בדיוק את גבולותיה.

- האפיפיור מתריע על היעדר מאמצים לפחור את בעיית ירושלים. לדעתו דווקא פתרון שאלת ירושלים קל יותר בגלל "שותפות הצדדים באמונה המונותאיסטית". הוא גם מזהיר שדחיית פתרון שאלת ירושלים תמנע "פתרון בעיית כל המזרח התיכון". גישה זו יכולה להחשב כנאיבית במידה מסויימת (שותפות מונותאיסטית!) וגם כמתעלמת מאפשרות של שלום עם ארץ ערבית כלשהי בלי פתרון מוקדם של שאלת ירושלים, כפי שקרה בהסכם השלום עם מצרים.

נשלח אליכם את החירגום המלא של האיגרת לאנגלית, עם קבלתו.

המקור, כנהוג, פורסט בלטינית.

ב ב ר כ ה ,

נסים יעיש

העתקים:

לשכת השר

לשכת המנכ"ל

ס/מנכ"ל, ס/מנכ"לים, מנהלי מחלקות.